

"Ehadiyet sırrıyla, doğrudan doğruya olan ihsanı ve icadı ve kibriyâsı ise, vesait ve esbabın mezâhiriyle görünen âsâr-ı ihsanından ve icad ve kibriyâsından daha büyük, daha güzel, daha yüksek..." Vasıtalı ve vasıtasız yaratılış hakkında bilgi?

"BEŞİNCİ İŞARET: Şu muvazene ve mufadale, Cenâb-ı Hakk'ın mâsivâya mukabil değil. Belki iki nevi tecelliyat-ı sıfâtı var:"

"Biri, vâhidiyet sırrıyla ve vesait ve esbab perdesi altında ve bir kanun-u umumî suretinde tasarrufatıdır."

"İkincisi, ehadiyet sırrıyla, perdesiz, doğrudan doğruya, hususî bir teveccühle tasarruftur."

"İşte, ehadiyet sırrıyla, doğrudan doğruya olan ihsanı ve icadı ve kibriyâsı ise, vesait ve esbabın mezâhiriyle görünen âsâr-ı ihsanından ve icad ve kibriyâsından daha büyük, daha güzel, daha yüksektir demektir..." (1)

Darb-ı meselde denilmiş;

"Sen ne kadar güzel anlatırsan anlat, senin anlattığın muhatabının anladığı kadardır."

Aynı şekilde *"Sen ne kadar güzel olursan ol, senin güzelliğin aşığın idraki kadardır."* mülâhazasınca, Allah'ın sonsuz güzelliği normalde kıyasa ve mertebeye gelmez ama; insanın idrak ve gönül dünyasında bu sonsuzluk yerleşemeyeceği için, Allah belli vasıtalar hiyerarşisini kullanarak, insana peyderpey güzelliğini yansıtıyor.

Yani Allah'ın güzelliğinde bir makam, bir mertebe yoktur. Zira kemaldir cemali. Makam ve mertebe insanın idrak ve gönül dünyasındadır. Bu yüzden Allah'ın güzelliği her kalpte, her gönülde ayrı bir makam ile tartılıyor ve ona göre tefekkür ediliyor. Allah bu makamların üstünde olduğunu bu ifade ile ifade ediyor.

Vasıtalar Allah'ın sonsuz güzelliğine yaklaşmada birer asansör görevini görüyor. Yani vasıtalar, vasıtasızlığa götüren birer araçtırlar. İnsanlar, vasıtalar olmadan amaca gidemezler; ama çokları da vasıtalara takılıp kaldığı için, Allah kendi vasıtasız güzelliğini, vasıtalı güzelliklerden üstün gösteriyor ki, o takılmalar ve tıkanıklıklar açılsın.

(1) bk. [Otuz İkinci Söz, İkinci Mevkif](#).